

SECTION 9. METHODOLOGY AND METHODS OF SOCIOLOGICAL RESEARCH

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-428-3-29>

SWOT ANALYSIS OF THE APPLICATION OF QUALITATIVE METHODS OF COLLECTING SOCIOLOGICAL INFORMATION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

SWOT-АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ЯКІСНИХ МЕТОДІВ ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Liubchuk V. V.

*PhD in Sociology, Associate Professor,
Associate Professor Department
at the Politology and Public
Administration
Lesya Ukrainka Volyn National
University
Lutsk, Ukraine*

Любчук В. В.

*кандидат соціологічних наук,
доцент,
доцент кафедри політології
та публічного управління
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Вибір методів збору соціологічної інформації має визначальне значення у організації дослідження та, зрештою, у отриманні результатів. У вітчизняній соціології склалася традиція застосування кількісних методів. Вони досить апробовані та, до недавнього часу, становили значну частку серед усіх проведених досліджень. Проте, у світовій соціології кількісні методи все частіше поєднують із якісними, які або їх доповнюють, або, навіть, замінюють. Тому і в українській соціології почали досить активно використовувати якісні методи для дослідження тих випадків, де важливі не кількісні – об'єктивні дані, а якісні, що орієнтуються на унікальність, оригінальність, виключність ситуацій, випадків або подій. В основному якісні методи мають форму опитування. Як зазначає авторитетний український соціолог Паніотто В., опитування, на зразок face – to – face інтерв'ю, які домінували протягом ХХ – на початку ХХІ століття, втрачають свої позиції. На їхню зміну приходять інші методи

опитування, наприклад інтернет опитування. Причин цьому є багато: від зростання рівня комунікацій та підвищення приватності до зростання злочинності [1, с. 315]. Щодо якісних методів, то на сьогодні стає зрозумілим, що часто їхнє значення недооцінюють. В ряді випадків застосування саме якісної методології допомагає зрозуміти глибину тієї чи іншої проблеми. Особливо, коли проведення досліджень за допомогою кількісних методів є ускладненим, або передбачається вивчення тих ситуацій, що не можливо ними охопити. На нашу думку, на сьогодні в Україні, яка перебуває у стані війни, якісні методи можуть допомогти з'ясувати надзвичайно цінні нарративи.

Мета публікації полягає у аналізі переваг та недоліків, викликів та загроз у застосуванні якісних методів в умовах воєнного стану в Україні.

Відмітимо, що звернення до якісних методів у цей складний для країни період справді має певні переваги. Перш за все, головною перевагою якісних методів, зокрема глибинного інтерв'ю, є можливість отримати глибинну інформацію про уявлення, думки, мотиви респондентів. Воєнна ситуація в Україні впливає таким чином, що змушує задумуватися над вирішенням як повсякденних проблем, так і може формувати нове світобачення, переорієнтацію, наприклад, матеріальних цінностей до вітальних – здоров'я, безпеки, життя. Завдяки глибинному інтерв'ю можемо дізнатися думку меншості, якщо є довіра до інтерв'юера, то можемо розраховувати на щирість відповідей. Також глибинне інтерв'ю, власне як і фокус-група, дають можливість зафіксувати невербальну інформацію: міміку, жести, іншу реакцію на запитання. Проте, як зауважує Зарембо К., у глибинних інтерв'ю, як одному із популярних якісних методів, є і обмеження: можливий вплив інтерв'юера (ще називають, «ефект інтерв'юера»), неможливо вивчити думку великої кількості людей та отримані дані не можливо спроектувати на велику групу людей. До важливих обмежень належить і матеріальні та часові витрати [2, с. 82].

Якісні методи можуть стати у нагоді не лише при вивченні окремих ситуацій, подій, які є унікальним джерелом інформації, але і при дослідженні актуальних соціально-економічних процесів. Як приклад застосування індивідуальних глибинних інтерв'ю та фокус-групи, спробуємо проаналізувати у контексті польсько-українського проекту на тему: «Багаторівневе управління гуманітарною кризою, спричиненою російською агресією проти України на прикладах діяльності в Люблінському воєводстві (Польща) та Волинській області (Україна)» [3]. У межах проекту вивчалася думка представників влади, бізнесу,

громадських та недержавних організацій, релігійних організацій щодо їхньої ролі у наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам.

До переваг застосування якісних методів у цьому проекті можемо віднести практичний досвід усіх суб'єктів надання допомоги, можливість вивчати не лише напрями допомоги, але і мотиви участі вище зазначених учасників. Релігійні організації, наприклад, поєднували душпастирство із наданням допомоги внутрішньо переміщеним особам, суміщаючи таким чином духовне та реальне (матеріальне). Таке ж дослідження проводили і польські колеги, вивчаючи допомогу біженцям зі свого боку.

До недоліків (обмежень) застосування якісних методів у вивченні ситуації із внутрішньо переміщеними особами можемо віднести відносно невелику сукупність опитаних (по 60 інтерв'ю та по 2 фокус-групи з української та польської сторони), можливо, ці дані і не можливо в цілому поширити на більшу сукупність, проте картина надання допомоги була отримана. Необхідно було отримати усну та письмову згоду на участь у дослідженні від респондентів. Не всі, хто міг брати участь у наданні допомоги погоджувався про це розповісти. Тому потрібно було затратити більше часу на пошуки респондентів. Були і матеріальні витрати, оскільки респондентів шукали не лише в м. Луцьку, але і у Волинській області, відповідно, з польської сторони – у Любліні та Люблінському воєводстві.

Щодо викликів, то головним було організувати серію індивідуальних групових інтерв'ю, а на це пішло найбільше часу, із урахуванням строків виконання роботи та постійними тривогами.

Головною загрозою у цьому проекті було створити безпечне місце для проведення дослідження та переконати учасників преку у важливості наданої ними інформації. Значну роль у цьому процесі відіграли і переконання у конфіденційності отриманої інформації.

Якщо аналізувати проведені фокус – групи, з боку української сторони, то їхньою перевагою було можливість об'єднання різноманітних надавачів послуг, отримання даних про різні напрями надання допомоги, про цільові групи, а також про проблеми, які виникали у цьому зв'язку та шляхи їхнього вирішення.

Також до переваг можемо віднести і те, що надавачі послуг, а це з'ясувалося у процесі спілкування, надавали допомогу і з почуття обов'язку і з мотивів патріотизму та щирого бажання допомогти. Головні загрози, що виникали із проведенням фокус-груп теж стосувалися звучанням тривог та необхідності продовжувати дослідження.

Таким чином, застосування якісних методів у воєнний час, безумовно необхідно, оскільки дає можливість отримати унікальну інформацію, додає ще одну сторінку у історію країни, яка бореться за свою незалежність, всупереч різним обставинам. Під час реалізації проекту «Багаторівневе управління гуманітарною кризою, спричиненою російською агресією проти України на прикладах діяльності в Люблінському воєводстві (Польща) та Волинській області (Україна)», зіштовхнулася із переплетінням особистого та суспільного досвіду, особистих мотивів участі та мотивів професійного обов'язку. Саме така інформація є особливо цінною і ніякі загрози не могли зупинити виконавців проекту у його реалізації.

Література:

1. Паніотто В. Харченко Н. Методи опитування : підручник. К. : Вид. дім. «Києво-Могилянська академія». 2017. 342 с.
2. Зарембо К. Писати аналітику може кожен. Мистецтво переконливого тексту. К. : Віхола. 2023. 224 с.
3. The architecture of help. Multilevel governance of the humanitarian crisis caused by the Russian aggression on Ukraine on the examples of activities in the Lubelskie Voivodeship (PL) and the Volyn Oblast (UA) Comparative research report. Lublin 2023. 61 p.